

КНЯГИНЯ ОЛЬГА

Сергій СТЕЛЬНИКОВИЧ, кандидат історичних наук, доцент, докторант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Продовжуємо розглядати постаті історії України в нашій рубриці. Цього разу ми познайомимося детальніше з княгинею Ольгою, біографія якої сповнена як доленосними вчинками, так і темними сторінками.

*Легенда назвала Ольгу Хитрою,
церква — Святою, історія — Мудрою.*
М. Карамзін

Ольга (р. н. невідомий — 969) — київська княгиня.

Проблема хронології

Хронологія життя Ольги до сьогодні залишається не з'ясованою. Достеменно відомо лише рік смерті княгині, зафіксований літописцем, — 969. Щодо року, у якому народилася київська правителька, існує декілька версій:

— 887 рік. Історик В. Татищев спирався на твердження, що під час хрещення в 955 р. Ользі було 68 років;

— 893 рік. До такого висновку дійшов історик А. Шлецер. В основі його версії — повідомлення Устюзького літопису XVI ст., у якому вказувалося, що коли Ольгу в 903 р. привели до Ігоря, їй було 10 років;

— 894 рік. У Проложному житті святої Ольги зазначалося, що княгиня померла в 969-р. у віці 75 років.

#

Походження київської княгині

Історик XVIII ст. А. Шлецер писав, що про походження та місце народження Ольги нікому нічого невідомо. Практично в усіх пам'ятках давньоруської писемності Ольгу вважають уроженкою Псковської землі.

У згаданому Проложному житті святої Ольги вказувалося, що вона була «з простих». Навряд чи подібне твердження відповідає дійсності, імовірно, це — лише легендарна традиція. У свою чергу історик В. Татищев за Іоакимовським літописом стверджував, що Ольга була родом з Ізборська й походила з роду Гостомисла.

Існує версія болгарського походження княгині. Згідно з нею Ольга народилася не в північному Пскові, а в столиці Болгарського царства Плескові.

На думку історика Л. Войтовича, не можна виключати, що Ольга була останнім нащадком Аскольда (його онукою), чия сім'я могла бути вивезена в Псков. У такому разі шлюб із нею міг Мати важливе значення для закріплення династії в Києві.

Михайло Нестеров. Княгиня Ольга. Ескіз розпису Собору св. Володимира в Києві. 1892 р.

Хрещення Ольги в Константинополі. Мініатюра із Радзивілівського літопису. XV ст.

Ватажкinya. Провідниця. Правителька
Яким же було справжнє ім'я київської княгині?
В. Татищев зазначав, що її справжнє ім'я було Прекраса. Загалом історики сходяться на думці, що ставши дружиною Ігоря, вона взяла нове ім'я — Ольга.

Справа в тому, що імена Олег та Ольга вважалися високостатусними. Історик С. Наливайко підкреслював: «Ім'я Ольга означає «Ватажкinya, Провідниця», дослівно «Яка веде всіх», іншими словами «Правителька, Княгиня, Цариця», оскільки Оль сходить до значення «всілюди, рід». А це означає «іти, вести, провадити» і може означати «проводир, ватажок»».

Після хрещення Ольга прийняла ім'я Олена. У «Повісті минулих літ» вказувалося, що це ім'я було дане на честь святої Олени, матері першого римського імператора християнина Костянтина Великого.

и

Помста древлянам: реальне та фольклорне

Прийшовши до влади після трагічної загибелі свого чоловіка Ігоря, Ольга, згідно з «Повістю минулих літ», розпочала своє правління із помсти древлянам. Літописець подав три версії помсти. Ми детальніше зупинимося на взятті Ольгою Іскоростеня.

На думку історика М. Котляра, попри фольклорність сюжету, описаного в літописі, археологічні матеріали підтверджують факт здобуття Ольгою центрального міста Древлянської землі й розправи над місцевим населенням, однак викликає сумніви правдоподібність самого способу взяття Іскоростеня за допомогою голубів і горобців. М. Котляр припускає, що під час взяття міста були використані спеціальні запальні стріли.

А історик С. Наливайко більше схиляється до фольклорного сюжету. На підтвердження власної позиції він наводить такі факти:

— герой скандинавської саги Гаральд Сміливий завоював місто в Сицилії, напустивши

на нього птахів із прив'язаним до їхніх хвостів трупом;

— у давньоіндійській «Рамаяні» аналогічно було спалено Ланку, столицю злого змія Гавани, тільки там замість птахів фігурували мавпи, до хвостів яких прив'язали клоччя, а тоді підпалили.

Реформи княгині Ольги

Ольга провела першу державну реформу в Київській Русі, яка була спрямована на регламентацію повинностей залежного населення. Так, княгиня визначила розміри данини — устави й уроки, яку мали збирати спеціальні чиновники — тіуни. Також було визначено місця збору данини — погости.

Пам'ятник княгині Ользі. Київ

Використані джерела

1. Войтович Л. Княжа доба на Русі: портрети еліти / Л. Войтович. — Біла Церква : Вид. О. В. Пшонківський, 2006. — 784 с.
2. Котляр #. Древняя Русь в летописных преданиях и легендах / Н. Котляр. — К.: Наукова думка, 1986. — 159 с.
3. Наливайко С. Етнічна історія Давньої України / С. Наливайко. — К.: Євшан-зілля, 2007. — 624 с.